

Sylwetka Prof. dr Witolda Jakuba Stefańskiego, wybitnego uczonego i wychowawcy, wieloletniego kierownika Katedry Parazytologii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, twórcy polskiej szkoły parazytologii weterynaryjnej

Prof. dr Witold Jakub Stefański, eminent scientist and preceptor, long-standing chief of Chair of Parasitology — Faculty of Veterinary Medicine, creator of the Polish Veterinarian Parasitology School

Andrzej Malczewski

Instytut Parazytologii im. Witolda Stefańskiego, PAN, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa



Z okazji jubileuszu 60-lecia powojennej historii Katedry Parazytologii i Chorób Inwazyjnych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej SGGW pragnę młodym przedstawić, a starszym przypomnieć sylwetkę niezwykle zasłużonego dla naszej dyscypliny i Wydziału, a trochę już zapomnianego Prof. dr Witolda Stefańskiego.

Prof. Stefański blisko 50 lat pełnił funkcję kierownika Katedry, trzykrotnie dziekana, był Prorektorem i został wyróżniony doktoratem medycyny weterynaryjnej honoris causa SGGW. Jest twórcą polskiej szkoły parazytologii weterynaryjnej.

Prof. W. Stefański urodził się w Kielcach w 1891 roku. W 1909 roku ukończył Szkołę Handlową w tym mieście. Zmuszony do emigracji za działalność polityczną, wyjechał do Szwajcarii, gdzie po studiach na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu Genewskiego otrzymał dyplom z zoologii. W 1914 roku uzyskał na tym Wydziale stopień doktora na podstawie rozprawy o nicieniach wolno żyjących jeziora Lemana. Dalsze badania nad nicieniami wolno żyjącymi z Tyrolu kontynuował w obozie dla cudzoziemców w Insbruku w Austrii, gdzie został internowany po wybuchu pierwszej wojny światowej z Krakowa do którego przyjechał, aby zobaczyć się z rodziną. Zwolniony z obozu w 1916 roku, po-

wrócił do Uniwersytetu Genewskiego, gdzie po otrzymaniu tytułu docenta wykładał fizjologię porównawczą kręgowców. W 1917 roku wraca do kraju, zostaje asystentem w Katedrze Zoologii Uniwersytetu Warszawskiego kierowanej przez znakomitego zoologa i parazytologa, prof. dr K. Janickiego. Po 3 latach, w 1920 roku, habilituje się na podstawie rozprawy na temat zjawisk wydalania u nicieni wolno żyjących. Po habilitacji prowadzi wykłady z zoologii na SGGW oraz w Uniwersytecie Warszawskim na Wydziałach Farmaceutycznym i Lekarskim oraz na Studium Weterynarii Wydziału Lekarskiego. W 1925 doc. Stefański otrzymuje tytuł profesora nadzwyczajnego i obejmuje kierownictwo Zakładu Zoologii i Parazytologii Studium Weterynaryjnego, przekształconego w 1927 roku w Wydział Weterynaryjny Uniwersytetu Warszawskiego. W 1934 roku otrzymuje tytuł profesora zwyczajnego. Z Wydziałem Weterynaryjnym (do 1952 UW a od 1953 SGGW) w którym trzykrotnie był dziekanem (1930/31, 1938/39 i 1947–51) i z katedrą Parazytologii, przekształconą w 1952 roku w Katedrę Parazytologii i Chorób Inwazyjnych prof. W. Stefański związany był, z wyjątkiem okresu okupacji, do końca życia.

W okresie okupacji Profesor pracował najpierw fizycznie, a od 1941 pełnił rolę kierownika działu parazytologii Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Dopiero w 1944 roku, po opuszczeniu przez Niemców Lubelszczyzny, zostaje kierownikiem całego Wydziału Weterynarii Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego, przekształconego w 1951 w Państwowy Instytut Weterynarii w Puławach. W Instytucie tym działem parazytologii, a następnie Zakładem Parazytologii i Chorób Inwazyjnych kierował do roku 1959. Pracując w Instytucie, prof. Stefański bierze czynny udział w organizowaniu Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W rozpoczynającym działalność Wydziale Lekarsko-Weterynaryjnym tej Uczelni organizuje Katedrę Zoologii i Parazytologii i kieruje nią w latach 1945–1947.

Jednocześnie w 1946 roku Prof. Stefański wraca do Warszawy i swoją energiczną działalnością, przyczynia się do reaktywowania w tym samym roku działalności Wydziału i po raz trzeci sprawuje funkcję dziekana w latach 1947–1951.

Prof. Stefański brał czynny udział w organizacji I Kongresu Nauki Polskiej w latach 1951–1952, będąc przewodniczącym Podsekcji Weterynaryjnej, oraz w powołaniu do życia w 1952 roku Polskiej

Akademii Nauk. Był również, co należy szczególnie podkreślić, inicjatorem, organizatorem i pierwszym kierownikiem (1952–1961) powstałego w tym samym roku Zakładu Parazytologii PAN — obecnego Instytutu Jego imienia.

Prof. Stefański opublikował około 240 prac. W pierwszym okresie Jego prace dotyczyły systematyki, ekologii i fizjologii nicieni wolno żyjących na podstawie materiału pochodzącego z Rodanu, Innu, Aaru, jeziora Lemańskiego i jeziora Lussy. W trakcie badań opisał nowe gatunki i wyróżnił cztery typy wydalania u nicieni wolno żyjących: emonktorialne, antrocytowe, ekskretorowe oraz przez magazynowanie. Zanalizował również materiały do fauny nicieni wolno żyjących w Polsce. Po objęciu w 1925 roku Katedry, na Wydziale Weterynaryjnym i W PINGW i następnie w Instytucie Weterynarii w Puławach, publikacje Profesora dotyczą głównie parazytologii weterynaryjnej — występowania, systematyki i cykli rozwojowych nicieni pasożytniczych oraz metod ich zwalczania. Badania poświęcone też były świerzbom, zarazie stadniczej koni, gzom bydłowym, świdrom, motylicy wątrobowej i stosunkom biocenotycznym między fauną pasożytniczą i florą bakteryjną, a zwłaszcza rolą pasożytów w przenoszeniu bakterii do żywiciela. Prowadzone przez Profesora i Jego współpracowników badania miały ważne znaczenie naukowe i praktyczne, na ich podstawie opracowywano najważniejsze programy zwalczania pasożytów powodujących poważne straty gospodarcze. Programy te były wdrażane przez Ministerstwo Rolnictwa. Podręczniki Profesora: „Zarys parazytologicznych metod rozpoznawczych” (z E. Żarnowskim i A. Sołtysem; 1946, wyd. III 1952), „Zarys parazytologii ogólnej” (1950), „Parazytologia weterynaryjna” 2 tomy (1963, 1968) odegrały ogromną rolę w kształceniu w naszym kraju nie tylko studentów i lekarzy weterynaryjnych, ale biologów i parazytologów.

Należy z całą mocą podkreślić zasługi Profesora jako dydaktyka, badacza, organizatora nauki i kierownika.

Prof. Stefański przez blisko 50 lat nauczając zoologii i parazytologii na wyższych studiach weterynaryjnych wywarł ogromny wpływ na poznanie i popularyzację tej dyscypliny nauki i jej znaczenia. Wykłady prowadzone przez Profesora podlegały przemianom z nauki o pasożytach w naukę o pasożytnictwie, o inwazjach pasożytniczych i wywoływanych przez nie chorobach. Dzięki swej osobowości, mimo początkowego braku etatów (w ciągu pierwszych 10 lat istnienia katedra miała tylko

dwóch asystentów), Profesor skupiał wokół siebie grono studentów wolontariuszy, którzy zostali znanymi parazytologami. W latach powojennych, kiedy Profesor był kierownikiem trzech najważniejszych placówek parazytologicznych: Katedry Zoologii i Parazytologii U.W. przekształconej w 1952 roku w Katedrę Parazytologii i Chorób Inwazyjnych Wydziału Weterynaryjnego SGGW, Zakładu Parazytologii w Instytucie Weterynarii w Puławach i Zakładu Parazytologii Polskiej Akademii oraz pełnił wiele zaszczytnych funkcji, miał ogromny wpływ na rozwój parazytologii nie tylko w Polsce. W latach 1952–1971 był bowiem Przewodniczącym Komitetu Parazytologicznego Polskiej Akademii Nauk, którego zadaniem było koordynowanie badań parazytologicznych w Polsce, od 1953 do 1973 roku był przewodniczącym Rady Naukowej Zakładu Parazytologii PAN. Prof. był członkiem korespondentem (1952), a następnie członkiem rzeczywistym (1956) Polskiej Akademii Nauk. W tej instytucji w latach 1955–1968 był członkiem Prezydium, w okresie 1957–1962 sekretarzem naukowym Wydziału Nauk Biologicznych PAN, a w kadencji 1962–1965 jej wiceprezesem.

Mimo, że Prof. Stefański z wykształcenia był zoologiem, działając blisko 50 lat w obrębie weterynarii i pełniąc odpowiedzialne funkcje w organach doradczych z nią związanych, czuł się jej przedstawicielem. Trzykrotnie; w latach 1930–1931, 1936–1939, 1946–1951 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Weterynaryjnego UW. Brał czynny udział w latach 1951–1952 w przygotowaniach do I Kongresu Nauki Polskiej, jako przewodniczący podsekcji weterynarii na tym kongresie. Po utworzeniu Sekcji Weterynaryjnej Rady Głównej przy Ministerstwie Oświaty, później Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, był jej przewodniczącym. W latach 1952–1955 był prorektorem SGGW, a w roku 1961 uczelnia ta nadała Mu tytuł doktora medycyny weterynaryjnej honoris causa. Profesor był pierwszym prezesem Zarządu Głównego PTNW, a następnie członkiem honorowym tej organizacji i członkiem honorowym Zrzeszenia Lekarzy i Techników Weterynarii. Prof. Stefański pełnił także wiele innych funkcji niezwiązanych z weterynarią: był członkiem Prezydium Głównej Komisji Kwalifikacyjnej przy PAN (1965–1968), przewodniczącym Narodowego Komitetu Międzynarodowej Unii Nauk Biologicznych, członkiem Sekcji Nauk Biologicznych w Komitecie Nagród Państwowych. Za osiągnięcia naukowe i pełnione funkcje Profesor otrzymał nagrody i zaszczytne wyróżnienia, z których wymieniam tyl-

ko najważniejsze.

- Członek korespondent (1930), członek zwyczajny (1934) Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1930);
- Krzyż Oficerski Francuskiej Legii Honorowej (1939);
- Członek korespondent Académie Vétérinaire de France (1946);
- Nagroda Państwowa II st. „Za dorobek naukowy w zakresie parazytologii i jej zastosowania w weterynarii.”(1951);
- Doctorat honoris causa Uniwersytetu w Rennes (1964);
- Krzyż Oficerski i Krzyż Komandorski OOP;
- Ordery Sztandaru Pracy I i II kl;
- Krzyż Oficerski Gwiazdy Rumuńskiej;
- Członek korespondent Francuskiej Akademii Nauk;
- Członek korespondent Jugosławiańskiej Akademii Nauk i Umiejętności;
- Członkostwo honorowe towarzystw: Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im Kopernika, założyciel i honorowy prezes Europejskiej Federacji Towarzystw Parazytologicznych, honorowy prezes Międzynarodowej Komisji Włośnicowej, honorowy członek Światowego Towarzystwa dla Postępu Parazytologii Weterynaryjnej, honorowy członek Wszechzwiązkowego Towarzystwa Helmintologów Z.S.R.R i Bułgarskiego Towarzystwa Parazytologów.

Prof. dr Witold Stefański, twórca polskiej parazytologii weterynaryjnej, był człowiekiem wybitnym. Dzięki swej wiedzy, osobistemu urokowi i życzliwości do ludzi, pracując na kierowniczych stanowiskach i pełniąc zaszczytne funkcje, odegrał ogromną rolę w powojennym życiu naukowym kraju i reprezentowaniu nauki polskiej za granicą. Trudne do przecenienia są zasługi Profesora dla nauk biologicznych, a szczególnie dla rozwoju polskiej parazytologii. Jedenastu Jego uczniów i współpracowników otrzymało tytuł profesora. Jednak dla nas, Jego uczniów nasz mistrz był człowiekiem bardzo bliskim, lubianym, budzącym swą kulturą osobistą, erudycją i postępowaniem zapal do pracy, podziw i szacunek. Był wymagający, ale swoim uczniom i współpracownikom zostawiał dużo swobody, co zobowiązywało do wytężonej pracy. Profesora cechowała wielka życzliwość, uczynność, znajomość ludzi, przy głębokiej wiedzy skromność i takt. Nasz mistrz, nawet niezadowolony, nigdy nie

podnosił głosu. Te cechy i ogromna umiejętność postępowania z ludźmi zyskiwała Profesorowi wielką sympatię i ogólne uznanie.

O tym powinni pamiętać nie tylko Jego uczniowie, ale i ich następcy.